

Bilimsel Araştırmalarda Etik Dışı Davranışlar: Bir Durum Çalışması*

Unethical behaviors in scientific studies

İlhan Günbayı, Gamze Kasalak, Serdar Özçetin

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Antalya

Özet

Lisansüstü öğrencilerinin bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemeyi ve derinlemesine veriler sunmayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma, büttüncül tek durum desenli bir durum araştırmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2011-2012 yılı Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Eğitim Bilimleri Bölümünde lisansüstü eğitim gören yedi gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama tekniği bireysel görüşme ve doküman analizidir. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Verilerin kodlanıp kategorilendirilmesi aşamasında NVivo 9.2 paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonuçları bilimsel araştırmalarda öğrenciler; öğretim elemanları ve kendileri tarafından izinsiz sahiplenme, bilimsel araştırmalarını başkasına yaptırma, bilginin doğruluğunu araştırmama, verileri saptırma/değiştirme ve kadın kimliğinin kullanılması gibi etik dışı davranışların sergilendiğini belirtmişlerdir. Kolaya kaçma, iş çokluğu ve vakit darlığı, akademik yükselme, bilinçsizlik, eksik bilgilendirme, tembellik, etik dışı çalışmaların takdir edilmesi ve yetersizlik nedeniyle bu davranışlar gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bilimin gelişmesini engelleme, bilime güvensizlik, para ve zaman kaybı şeklinde bilime zarar verildiği düşünülmektedir. Bu tür davranışları engellemek için katılımcılar, etik bilinci oluşturma, sorgulayıcılık, etik kurulları oluşturma, ceza verme, iş yükünün azaltılması ve görev ayrımının yapılması, kontrol mekanizması oluşturulması, yayın sürecinin kısıtlanması, yazılımla engelleme, bilgi üretmede yanlış algıların ortadan kaldırılması, ilgi odaklı çalışmaların yapılması, kişisel egosundan vazgeçirme ve akran denetimi önerilerinde bulunmuşlardır.

Anahtar sözcükler: Bilimsel araştırma, bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlar, etik dışı davranışlar, lisansüstü eğitim, yükseköğretim.

Abstract

This is a qualitative study with a holistic case design. The purpose of this study was to analyze and to present data in details related to the opinions of graduate students about unethical behaviors in the scientific studies. The sample of the study consisted of 7 voluntary graduate students doing their Master of Science at Educational Sciences in 2011-2012 academic years. A non-probability sample, which is a purpose sampling strategy, was used. Data were collected with face to face individual interviews and document analysis and were analysed by using content analysis technique. Data analysis process was aided by the use of a qualitative data analysis computer program called NVIVO 9.2. As a result of the findings of the study participants admitted that instructors and they performed unethical behaviours such as plagiarism, having others do their scientific studies, not checking reality of the information, manipulating research data and making use of their feminine gender. The reasons why they performed unethical behaviors were cutting corner, lack of time, intensity of over-work, being promoted in academic career, laziness, unconsciousness, inadequate guiding, the acceptance of unethical studies and self-inadequacy. Those unethical behaviors were thought to be harmful for science as hindering the development of science, not trusting in science, lack of time and money. In order to overcome such kind of unethical behaviors, participants put forward suggestions such as building up ethical consciousness, punishment, questioning, building up ethical boards, decreasing intensity of work, distinguishing in duties, organizing controlling mechanisms, decreasing the time in publication procedures, using software to avoid, abolishing misperceptions in the production of knowledge, doing studies based on their own interests, making one give up selfishness and peer review.

Key words: Higher education, master of science education, scientific research, unethical behaviors in scientific researches.

İletişim / Correspondence:

Uzman Gamze Kasalak
 Akdeniz Üniversitesi,
 Eğitim Fakültesi,
 Eğitim Bilimleri Bölümü,
 Eğitim Yönetimi ve Denetimi
 Anabilim Dalı, Antalya
 e-posta: gamzekasalak@gmail.com

Yükseköğretim Dergisi 2013;3(2):97-108. © 2013 Deomed

Geliş tarihi / Received: Mayıs / May 13, 2013; Kabul tarihi / Accepted: Haziran / June 30, 2013;
 Çevrimiçi yayın tarihi / Published online: Ağustos / August 13, 2013

*Bu çalışma, "Lisansüstü Öğrencilerinin Bilimsel Araştırmalardaki Etik Dışı Davranışlara İlişkin Görüşleri" ismiyle Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi TODAI tarafından düzenlenen II. Kamu Etiği Kongresi'nde (Ankara, 27-28 Mart 2013) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Çevrimiçi erişim / Online available at: www.yuksekogretim.org • doi:10.2399/yod.13.014 • Karekod / QR code:

Yükseköğretim kurumlarında bilim etiğine ilişkin çalışmalar son yıllarda artış göstermektedir (Uçak ve Birinci, 2008; Erdem, 2006; Büken, 2006; Uzbay, 2006; Kavaklı, 2006; Karluk, 2011; Uluoğlu, 2009; Yılmaz, 2012). Bilim etiği, Ongun (2006, s. 89) tarafından “gerçeği arama çabası içine girmiş olan bilim insanlarının, içinde yaşadıkları toplumlara ve tüm insanlığa karşı doğru hareket etmeleri ve onları yanıltmamaları için uymaları gereken kurallar zinciri” olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifade ile bilim etiği, “bilim insanının bilim yaparken uyacağı etik talepleri yansıtmaktadır” (Aydın, 2010, s. 138). Bilim etiği, bilimsel araştırma ve yayın etiğini kapsamaktadır. Bilimsel araştırma etiği, Yılmaz (2012) tarafından “bilimsel bir araştırmanın planlanmasından raporlaştırılmasına ve sonuçta yayınlanmasına kadar geçen süreçte uyulması gereken etik kodlar” olarak ifade edilmiştir. Tanımlardan yola çıkarak “etik talepleri yansıtmama”, “uyulması gereken kurallar zincirini yansıtmama” ve “etik kodlara uymama” durumları da bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlardır (Yılmaz, 2012).

Alanyazın incelendiğinde bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranış türleri kopya, aşırma (intihal), uydurma, çarpıtma, yayın tekrarı, dilimleme, destek belirtmeme, haksız yazarlık ve yazar adlarında değişiklik yapma ve diğer etik ihlaller (ÜAK [Üniversiteler Arası Kurul], 2001; TÜBİTAK, 2006; YÖK, 2012, Madde 8) şeklinde sınıflandırılmıştır.

Sergilenen bu etik dışı davranışlar, Aydın (2010)’a göre bilinçli (bilimsel yanıltma ve yalancılık) olduğu kadar bilinçsiz (disiplinsiz çalışma) bir şekilde de yapılabilir. Dolayısıyla lisansüstü eğitim sürecinde de öğrenciler ve öğretim elemanları tarafından bilinçli ve bilinçsiz bir şekilde bilimsel araştırmalarda etik dışı davranışlar yapılabilir.

Bilim etiği hakkında TÜBA (2002, s. 40) tarafından hazırlanan raporda, bilimde etik dışı davranışların nedenleri belirtilmiştir. Buna göre ilk neden bilimsel araştırma eğitimi, disiplini ve etiğinin yeterli düzeyde öğretilmemesidir. Bilimsel araştırma eğitimi ile bireylere “bilimsel tutum ve davranışlar ile araştırma teknik yeterlikleri kazandırılması” hedeflenmektedir (Karasar, 1994, s. 6). Karasar (1994, s. 7) araştırma yöntemi, istatistik, bilgisayar ile ölçme kavram ve ilkelerini uygulama becerisi, lisansüstü eğitimde en yüksek düzeyde olduğunu tanımlamaktadır.

Yükseköğretim Kurulu (2007, s. 207-227) öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007) ile ilgili rapor incelendiğinde, 2006-07 öğretim yılı itibarıyla Eğitim Fakültesi öğretmenlik lisans programları kapsamında en erken 3.yarıyıl ile en geç 7. yarıyıl içinde “Bilimsel araştırma yöntemleri” ve “Ölçme ve değerlendirme” dersleri verilmektedir. Bilimsel araştırma yöntemleri dersine ilişkin birçok üniversitenin ders içeriği şu şekilde ifade edilmiştir: “Bilim ve temel kavramlar (olgu, bilgi, mutlak, doğru, yanlış, evrensel bilgi vb.), bilim tarihine ilişkin temel

bilgiler, bilimsel araştırmanın yapısı, bilimsel yöntemler ve bu yöntemlere ilişkin farklı görüşler, problem, araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve veri toplama yöntemleri (nicel ve nitel veri toplama teknikleri), verilerin kaydedilmesi, analizi, yorumlanması ve raporlaştırılması”. Bilimsel araştırma yeterliğinin temelleri lisans düzeyinde atılmasına rağmen bilimsel araştırma etiğinin yeterli düzeyde öğretilmemesi, öğretilmemesi ya da öğrenilmemesi bilime zarar veren bir davranıştır. İkinci neden, bireyin akademik yükselme ve takdir görmeye ilişkin olarak toplumdan, üniversiteden ve bilim çevrelerinden yüksekte yer alma duygularıdır. Fazla sayıda yayın yapma ile bilimde saygınlık arasında doğru orantılı bir ilişkinin var olduğu düşüncesi/yanılgısı ise bir başka nedendir. Dördüncü neden ise, bilim insanlarının araştırmaları kapsamında kendilerine sunulan maddi desteği kaybetmek istememeleridir (TÜBA, 2002, s. 40). Erkuş (2005, s. 182) bilimsel bilginin güvenilirliğini sarsan davranışların nedenlerini belirtmiş; eğitim eksikliği ve bilgisizlik, ekonomik ve yönetsel davranışlar ve psikolojik etmenler şeklinde sınıflandırmıştır. Özellikle ülkemizde bilimsel araştırma etiğine uyulmamasının nedenlerini belirten Uzbay (2006, s. 25) “bir şey olmaz mantığı”, “idare et abi mantığı” ve “bak bu seferlik idare ediyorum bir daha olmasın mantığı” ile araştırma etiğine uymama ve önemsememenin ülkemiz insanına has bir davranış olduğunu vurgulamıştır.

Bilimsel araştırmaları yapan lisansüstü öğrenciler, araştırmacılar ya da lisansüstü eğitimi veren öğretim üyesinin davranışlarının etik ilkelere uygun davranışlar sergilemesi (Karakütük, 2002, s. 139) bilimin ilerlemesi için önemlidir. Bu süreçte bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışların engellenmesi için çeşitli yasal yaptırımlar vardır. YÖK tarafından 2012 yılında “Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çıkartılmıştır. Ülkemizde bu yönerge kapsamında çeşitli üniversitelerde kendilerine özgü etik kurullar ve yönergeler oluşturulmaktadır. Ayrıca, 2012 yılında Yükseköğretim kurumlarında öğrenci disiplinleri yönetmeliği çıkartılmıştır. Yönetmelik ve yönergeler incelendiğinde ceza ve disiplin yaptırımlarının olduğu görülmektedir. Böylece araştırmacıları üzerinde cezanın caydırıcı bir etkisi söz konusu olabilir.

“Herhangi bir yükseköğretim derecesini başarı ile tamamlayan bir kişinin neleri bilebileceği, neleri yapabileceği ve nelere yetkin olacağı” belirlemek amacıyla ülkemizde Türkiye Yükseköğretimde Yeterlilik Çerçevesi oluşturulmuştur (YÖK, 2011). Bu çerçevede lisansüstü eğitim düzeylerine göre (7. Düzey Yüksek Lisans Eğitimi Yeterlilikleri ve 8. Düzey Doktora Eğitimi Yeterlilikleri) akademik ağırlıklı alana özgü yetkinlikler belirlenmiştir. Etik kavramı ile ilgili 7. düzeyde yer alan öğrencilerden “Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması ve duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel,

kültürel ve etik değerleri gözeterek denetleyebilme ve bu değerleri öğretebilme.” ve 8. düzeydeki öğrencilerden ise, “*Alanı ile ilgili konularda karşılaşılan toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik sorunların çözümüne katkıda bulunabilme ve bu değerlerin gelişimini destekleyebilme.*” davranışlarını sergilemeleri beklenilmektedir. Kalkınma planlarında, araştırma etğinin teşvik edildiği ve önemli görüldüğü anlaşılmaktadır (DPT, 1985; 1990; 2007). Etik ihlaller yükseköğretimde akademik bütünlüğü bozan bir erozyon gibi görüldüğünden (Scott, 2001), bilimin doğal afetlerle aşınmaması için bilimsel araştırmanın temellerinin atıldığı lisansüstü eğitimde, öğretim üyelerinin gerekli özeni göstermeleri gerekmektedir. Böylece onları model alacak bilim uzmanı ve doktoru adayları, uygun etik duruş ve değerlere göre yörgülabilirler. Ayrıca, etik ilkeleri öğrenme ve bunları davranışa dönüştürme lisansüstü öğrenim sürecinde öğrencilere kazandırılması gereken niteliklerin en önemlisidir. Bunun nedeni lisansüstü eğitimin yüksek lisans ve doktora öğrencilerine bağımsız ve bireysel çalışma yapabilme yeterliğini kazandırmaktır (Karakütük, 2002, s. 138). Bu araştırmada, lisansüstü öğrencilerinin bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerini belirlemek ve derinlemesine veriler sunmak amacıyla şu sorulara cevap aranmıştır:

- Bilimsel araştırmalarda sergilenen etik dışı davranışlar nelerdir?
- Bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlar kimler tarafından sergilenmektedir?
- Bilimsel araştırmalarda, etik dışı davranışlara niçin başvurulmaktadır? Yapılma nedenleri nelerdir?
- Bilimsel araştırmalarda sergilenen etik dışı davranışların bilim alanına verdiği zararlar nelerdir?
- Bilimsel araştırmalarda etik dışı davranışlar nasıl ortadan kaldırılabılır?

Yöntem

Çalışma grubu

Bu çalışma bütüncül tek durum desenli bir durum araştırmasında nitel bir çalışmadır.

Araştırmanın çalışma grubunu, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programında öğrenim gören otuz üç yüksek lisans öğrencisinden yedi gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Program, 2001-2002 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında yüksek lisans eğitimi vermeye başlamıştır. Eğitim Bilimleri Bölümünde ilk açılan yüksek lisans programı olduğu için Eğitim Yönetimi ve Denetimi programında araştırmanın yapılması uygun görülmüştür. Amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır.

Veri toplama aracı ve yöntemi

Araştırmanın veri toplama tekniği bireysel görüşme ve doküman analizidir. “Bireylerin öyküleri, betimleri ve düşünceleri, özetle kişinin zihindeki kültürel kategorileri” tanımlayabilmek için (Türnüklü, 2000, s. 543-559) bireysel görüşme; olgu ya da olgulara ilişkin çeşitli kaynaklardan bilgi toplayarak farklı bakış açıları ve farklı yaklaşımları incelenmesine ve sentezlenmesine imkân sağlayacak daha zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanmak oldukça önemli (Baş ve Akturan, 2008, s. 99) görüldüğü için de doküman analizidir tekniği kullanılmıştır.

Görüşmelerde yapı bakımından yarı yapılandırılmış açık uçlu veri toplama aracı kullanılarak ve öğrencilerin proje ödevleriyle ilişkin dokümanlar incelenerek veriler toplanmıştır. Bireysel görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Lisansüstü öğrenciler ile görüşmeler yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

Verilerin çözümlenmesi

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Lisansüstü öğrencilerinin verdiği yanıtların sıklığına göre, başlıklar altında sınıflamalar yapılmıştır. Katılımcıların görüşleri doğrudan alıntılarla desteklenerek analiz edilmiştir. Bunun için veriler öncelikle bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Katılımcılara sorulan sorular ana temalar, bu ana temalara yönelik öğrencilerin görüş ve önerileri alt temalar olarak kodlanmış ve kategoriler oluşturularak çözümlenmeler yapılmıştır. Verilerin kodlanıp kategorilendirilmesi aşamasında NVivo 9.2 paket programı kullanılmıştır. Eş denetleme (uzman incelemesi), uzun süreli çalışmalar ve katılımcı teyidi gibi stratejileri kullanılarak geçerlik ve güvenirlilik sağlanmıştır.

Etik prosedür

Araştırma süresince gizlilik esaslarına bağlı kalınmıştır. Görüşmeye geçmeden önce katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılımlarının gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Araştırmada hiçbir surette isimlerinin geçmeyeceği ve kodlanacağı söylenilmiştir. Bu sayede araştırmanın gizliliği ve güvenliği konusunda katılımcılara güven verilmiştir. Katılımcıların görüşmenin kaydedilmesi konusunda hem fikir olmaları ve araştırmaya gönüllü olarak katılacaklarını beyan etmelerinin ardından onlardan araştırmaya katılım için izin formunu okuyup imzalamalarını istenilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada, eğitim bilimleri alanındaki lisansüstü öğrencilerinin bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlara ilişkin görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılımcıların görüşleri bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlar, etik dışı davranış-

ları sergileyenler, etik dışı davranışlara başvurma nedenleri, etik dışı davranışların bilime verdiği zararlar ve etik dışı davranışların ortadan kaldırma yöntemleri şeklinde sınıflandırılmıştır.

Bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlar

Katılımcıların 7/7'si “izinsiz sahiplenme, kopyala-yapıştır” davranışı sergilendiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Bir ödev hazırlarken diyelim ki birisinden bir kaynak aldık yaptığımız bir araştırmayı kaynak aldık, yaptığımız araştırmayı çalışmamıza konu ettik ve o kişinin ismi hiç geçmiyorsa sanki kendimiz yapmış gibi ortaya koyarsak bu mesela bu etik dışı davranıştır. İzinsiz birisinin yayını makalesini ya da herhangi bir alanda yaptığı çalışmasını onun bilgisi dışında kullanmak etik dışı davranıştır (YLÖ1,1).
- Etik dışı davranışlar, kendimizin olmayan şeylerin kendimizin gibi göstermiş olmamız genelde başkasının görüşlerini ya da yaptığı araştırmaları çalışmaları kendi çalışmamız gibi göstermiş olmamız (YLÖ2,1).
- En çok duyulan etik dışı davranış olarak gördüğümüz bilgi hırsızlığı diyebileceğimiz başkalarının çalışmalarından alınan bilgiler bir adres gösterilmeden verilen bilgiler ya da başkalarının bilgilerini sadece kendi yazmış ya da kendi fikriymiş gibi onları vermeleri. Kendi çalışmalarını çalışmak ya da emek harcamak yerine hazır bulunan kaynaklardan ya çevirileri Türkçeye çevirerek hazır alıyorlar, kendi yakın arkadaşlarındaki ya da bildikleri yerdeki kaynakları alıp kendi ödevleri gibi mesela sunabiliyorlar (YLÖ3,1).
- Kopyala- yapıştır yapıp tabi bunu bilmediğimiz için mi nedir, bu davranışları sergilerken altına kaynak yazmayı bazen unutuyoruz (YLÖ4,1).
- Ödev hazırlamada özellikle kopyala yapıştır yapılması etik dışı davranıştır (YLÖ5,1).
- Özellikle ödev hazırlarken yaptıkları alıntılar kimlerin olduğunu belirtmiyorlar. Sanki kendilerininmiş gibi yapıyorlar. Hatta YÖK'nun ulusal tez veri tabanından önce İngilizce tez bulup Türkçeye çevirdik mi tamamıdır deyip yabancıların yapmış olduğu araştırmayı sanki kendi yapmış gibi uygulayanlar vardı (YLÖ6,1).
- Yapılan alıntıların, tezlerden veya araştırmalardan alıntılara önem verilmemesi. Kişi kendi sonucunda önerilerinden bahsedebilir ama birçok tezlerden okuduğu öneriyi harmanlayıp kendi önerisi gibi sunabilir. Kişi gerçekten bir amaç yani hani belirli bir şey gösterip efor sarf ediyorsa ona da saygı duymak lazım ama biz saygı duymayıp aman o da aynı şeyi başka birinden yapmıştır başka birinden almıştır zaten ben de ondan alayım ne olacak tarzında düşünüp bu sistem böyle devam ediyor. Belirli bir kitabın mesela yurt dışı kaynaklı bir kitabın değiştir-

rilip hani belirli bir noktaların atılıp direk aynen yayına verilmesi gibi bu tür şeylere denk geldim (YLÖ7,1).

Katılımcıların 4/7'si “çalışmalarını başkasına yaptırma” ve “bilginin doğruluğunu araştırmama” görüşünü bildirmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Kendi yapacağı çalışmaların alt yapısını öğrencilere hazırlatan hocalar da var. Mesela kendi yapacağı alanla ilgili ödevler vererek özellikle Avrupa'daki yeni çalışmaları yabancı dilden Türkçeye çevirttirirken öğrenciye çok fazla ödev vermesi bu gibi örnekler olabilir. Mesela bir yüksek lisans öğrencisi bir dönemde en az on on beş çeviriye belki bunları kendini geliştirmek adına olabilir ama birçoğunu bazı hocalar kendi yeni çalışmalarına kaynak olarak kullanmak için öğrencilerine yaptırmaktadırlar. Arkadaşlarının bahsettiği bir bölümde hocaların soru bankalarını hazırlamak için öğrencilerine soru hazırlattığı bu sorulara kendi soru bankalarıymış gibi yayına verdiklerini yayımladıklarını duymuştum (YLÖ3,2).
- Bazı hocalar var ki bilime hiçbir katkısı bulunmuyor. Ben şunu gördüm aslında etik dışı davranışlarda en önemli şey hoca yüksek lisans öğrencilerine kendisine ilerde lazım olacağı istediği konuları bölüyor, veriyor (YLÖ4,2).
- Öğretim üyelerinin öğrencilere öğrencinin başarıya ulaşmada ki hedeflediği şeylerin dışında öğrencilerden ekstra şeyler istemesi bence etik dışı davranıştır. Ya da buna bir nevi kendini işini yaptırmada denebilir (YLÖ5,2).
- Birbirlerine ödev yaptırıyorlar. Başkalarına yaptırıyorlar. Bana bile ödevimi yap diye söyleyen oldu. Benim ödevimi sunumu hazırlasana diye. Ödevini sunumunu başkalarına yaptırıyorlar. Tezi bile hazırlatanlar bile varmış (YLÖ6,2).
- Herhangi bir kaynak gösterilmeden özellikle internet ortamında rahat ulaşılabilen bilgilerin doğruluğu araştırılmadan kaynaklarda verilmesi (YLÖ3,3).
- Kitaplara pek girmiyor kimse ben de dâhil. Herkes Google'dan bulduğu o makale ya da araştırılması gereken neyse onu alıyoruz, biraz okuyoruz, bağlantılıysa nerdeyse değiştirmeden alıp kopyala yapıştır yapıyoruz, etik dışı belki de ama daha çok kitaptan yararlanmamız gerekirken biz sadece bilgisayardan, internetten hazır şeyleri daha çok yararlanıyoruz. (YLÖ4,3).
- Birincil kaynağa ulaşmadan kaynağın kaynağı ikincil kaynakları birincil kaynak gibi gösterme etik dışı davranıştır (YLÖ5,3).
- Bir tez bulup o tezin literatür taramasından faydalanıp oradaki alıntılarını kaynağındaki kitapları yazarak sanki o literatür taramasını kendileri yapmış gibi gösteriyorlar. Bu çok etik dışı bir davranış. Oradaki kitapların hiçbirini bulup okumuyorlar ama bir tezden alıp sanki o kitaptan okumuş gibi bize yutturuyorlar (YLÖ6,3).

Katılımcıların 2/7'sinin “verileri saptırma ve değiştirme” davranışının sergilendiğini belirtmişler; konuyla ilgili görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Bir önce ki yıl yaptığı çalışmayı başka bir konuya uyarlayarak yaparken çeşitli verilerin saptırılması olabilir mesela 100 tane anket yapmıştır bunu 150 anket göstermiştir bunu kendi istediği alana doğru çekmiştir ortaya çıkacak düşünceleri. Mesela anketlerde hiç verilmemiş bir cevaba kendisi cevap vermiş hâlbuki böyle bir cevap söz konusu değil. Ya da açık uçlu sorular da kendisine göre bir yorumlama yapmış ama aslında orda söylenen şeyle yaptığı şey arasında çok da bir bağlantı yok. Yani biraz konuyu saptırma olayı saptırma diyebiliriz yani bu da bir etik dışı davranıştır (YLÖ1,4).
- Ona emek harcamıyor yani bu da etiksizliktir. Mesela bunu biliyorsun, sonuçta sadece oturuyorsun ve o sonuçları izliyorsun aslında o sonuçlar bir hayal ürünü yani çok gerçek değil. Birebir bir arkadaşımın bir tezinde bir çalışmada şöyle bir şey oldu Şimdi biz soruya verilen bir cevapta likert ölçeği tarzındaydı. Birinde çok fazla yığılma vardı ve sonuçları böyle çıkmamalı deyip bazı noktaları değiştirdiler evet bu böyle olmaz deyip bazı noktaları kaydirdılar. Kendi yorumlarını aslında objektif olan bir duruma kendi duygularını katması, anket çalışmalarında kişileri yönlendirmesi (YLÖ7,4).

1/7 oranı ile son sırada “kadın kimliğinin kullanılması” görülmektedir. Katılımcının bu konudaki görüşü aşağıda verilmiştir:

- Öğrenciler açısından düşündüğümde çevremde gözlediğim bazı şeyler var, özellikle bayanların kadın ya da dişi kimliklerini kullanarak, öğretim üyelerine ya da çevresine ortaya bir şey sunmadan dahi sunmuş gibi davranılması, kadın kimliğini kullanması etik dışı davranıştır (YLÖ5,5).

Bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışları sergileyenler

Katılımcıların hepsi (7/7) bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışların “öğrenciler” tarafından sergilendiğini ifade etmişlerdir:

- Daba çok öğrenciler tarafından sergileniyordur (YLÖ1,1).
- Genelde yüksek lisans öğrencileri özellikle, doktora daba bilimsel geldiği için bunlara yakıştırılmayan bir davranış tarzı olabilir (YLÖ2,1).
- Etik dışı davranışlar hani en temel basamağıyla öğrencilerden başlayarak yukarı doğru sergileniyor (YLÖ3,1).
- Örneğin yüksek lisans öğrencileri, eğer ki gerçekten yüksek lisans hak ederek uğraşarak, çok okuyarak ve araştırarak yapmıyorsa bir kişi, buna gidiyor yüksek lisans öğrencileri (YLÖ4,1).
- Öğrencilerin yine ödev konusunda yaptığı şeyler (YLÖ5,1).
- Öğrenciler de çok fazla. İlk başta Yüksek Lisansa uyum sağlamadığımız için, ödev hazırlamayı, alıntı yapmayı tam olarak bilmiyorsun ve bunlarından etkilenme nedeni ile işin kolayına kaçtığımız için hep öğrencilerde çok fazla var (YLÖ6,1).

- Tez yapan arkadaşlar, masterda proje ödev yapan arkadaşlar. Birebir bir arkadaşımın bir tezinde bir çalışmada şöyle bir şey oldu, anketi likert ölçeği tarzındaydı. Sorulardan birinde çok fazla yığılma vardı ve sonuçları hani hipotezi onu ya bu böyle çıkmamalı deyip bazı noktaları değiştirdiler evet bu böyle olmaz deyip bazı noktaları kaydirdılar (YLÖ7,1).

Katılımcıların 6/7’si ise “öğretim elemanları” ve “kendisi” tarafından sergilendiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Hocalarımda bu anlamda bilimsel çalışmalarda başka kişilerin çalışmalarından yararlandıklarını görüyoruz. Hatta Doç. ’liği, Yrd. Doç. ’liği gibi unvanların düştüğünü de görebiliyoruz. Bu nedenle hocalar açısından da söz konusu olabilir. Öğretim görevlilerinde şunu biliyorum mesela Üniversitede okurken lisans eğitimim sırasında biz mesela anket çalışması yaptık bazı sonuçlar ortaya koyduk bir dersimizde ve bu dersin hocası sanki çalışmayı kendisi yapmış gibi bir kitap halinde bunları yayınladı (YLÖ1,2).
- İlk etapta öğrenciler gibi algılsa da aslında akademisyenlerde de bu tür şeylerin yapıldığını duyuyoruz. Araştırma görevlileri ve daha üst pozisyondaki kişilerin bile bu tarz davranışları gösterdiğini duymuşluğum var. Hocalarımızın yaptığı sunumlarında genelde bizim yaptığımız gibi bir kaynak belirtilmiyor. Kendi sunumları olarak görüyoruz hangi kaynaklardan yararlanıyorlar kaynaktan alıntı yapıyorlar yoksa kendi fikirlerini mi yansıtıyorlar bu konuda herhangi bir bilgimiz olmuyor (YLÖ2,2).
- Bu tek taraflı öğrenciler açısından değil hani üniversitede görevli olan veya gerçekten belirli bir mertebeye erişmiş doktora-sını yapmış profesörlüğünü yapmış kişilerde de gözükken davranış olarak düşünülebilir. Kendi yapacağı çalışmaların alt yapısını öğrencilere hazırlatan hocalar da var. Mesela kendi yapacağı alanla ilgili çevirileri kendisi vakit bulamadığında veya çok fazla vakit ayırıp onlarla yorulmaktansa öğrencilere daha çok ödevler vererek özellikle Avrupa’daki yeni çalışmaları yeni ödevleri yabancı dilden Türkçeye çevirttirirken öğrenciye çok fazla ödev vermesi bu gibi örnekler olabilir (YLÖ3,2).
- Bazı hocalar var ki biraz önce dediğim gibi o hocalar bilime hiçbir katkısı bulunmuyor. Ben şunu gördüm aslında etik dışı davranışlarda en önemli şey boca yüksek lisans öğrencilerine kendisine ilerde lazım olacağı istediği konuları bölüyor, veriyor (YLÖ4,2).
- Öğretim üyesi açısından mobbing uygulama ya da kendi işlerini yaptırmaması (YLÖ5,2).
- Hocamızın sunumlarını hatırlıyorum. Kendisi İngilizceden Türkçeye çevirdiğini söylüyordu. İngilizceden Türkçeye neyden çevirdi bilmiyoruz. Kaynak yok. Sunumlarda slaytlarda birçok bilginin yanlarında kimin yaptığı veya kaynağı yok. Sanki

- hepsini kendi yapmış gibi gösteriyor. Mesela; bir hocamız danışman olduğu öğrencilerde uzmanlık alanı dersi çerçevesi içerisinde sanki o dersin işiymiş gibi sınıf yönetimi dersinde kullanacağı materyalleri İngilizce olanları kendisinin İngilizcesinin iyi olmadığı için öğrencilere çevirtmişti (YLÖ6,2).
- Lisanstayken bu kadar önem vermiyordum, o bilinçle değil de, o ödevi siz yapacaksınız gidiyorum yapıyorum arkasına kaynakça yazmadan vermiş olduğum ödevlerim vardı ama şu an yüksek lisansa başladıktan sonra artık bir şeylerin bilincine varıyorsunuz. Aksi halde yapılan ödevin kabul olmayacağından dolayı tabii ki böyle bir şey yapmıyorum ama lisans da bu bilinçsizlikten dolayı, etik dışı olduğuna dair bir bilgin olmayışından, hem de o tarz bir şeyin bize bilgi olarak verilmemesinden dolayı yapmış olabilirim. Kaynakça vermeden ödevler vermişimdir (YLÖ2,3).
 - Kendim bir yüksek lisans öğrencisi olarak baktığım zaman çalışmalarımızda bu yollara ister istemez başvurabiliyoruz. Bunun belki ileriki safhalarda yapar mıyız yapmaz mıyız bir şey söyleyemem peşinen ama şu anki en basit aşamalarda rahatlıkla onun etik dışı davranış olduğunu bile düşünmeden başvurabiliyoruz. Bunun en basiti bir çalışmamızı hazırlarken, kendimiz hazırlamak yerine arkadaşımızdan yardım istemek bu en basiti. Bunun yanında arkadaşımızın hazırladığı bir ödevi, al sen bunu geçen yıl hazırlamıştın bu sene bana bu hoca bu ödevi verdi deyip aynı ödevi alıp aynı bir sene önceki derste ki 2009-2010'daki hocaya verilmiş ödevi 2010-2011 de alıp verebiliyoruz. Ben kendimde düşündüğüm zaman, bu söylediğim etik dışı davranışlardan hangisini yaptım. Evet, bir tane ödevimde, ödev de denemez sunumda, evet (YLÖ3,3).
 - Mubakkak olmuştur ama öncelikle, üniversite de derslerde özellikle bu dönem 4 tane dersimiz vardı, artık çalıştığımız kendi okulumuz var. Bu kadar yoğunlukta bazı şeyleri hazırlamak da çok zaman istiyor, zamana gücün yetmiyor bazen. Ödev hazırlarken bazen internette bulup sadece bana lazım olanları alıp, kopyalayıp power point sunuları hazırladığım oldu. Bir de kitaptan açıp da okuma sıkıntısı var bende, kitaplardan da araştırmak lazım ama kitap işine pek giremiyorum. Oda benim bir etik dışı davranışım olduğunu düşünüyorum. Başka mesela alıntılarını pek yazmıyorum veya kaynakçayı pek oluşturmuyorum. Bazı hocalarımız bunu önemsiyor bazıları önemsemiyor o da bizde bir denge problemi oluşturuyor ve hocasına göre davranıyorum. Bütün hocalar bu alıntılarını gösterin derse ona göre kendimi kasarım (YLÖ4,3).
 - Evet, önce bir araştırma olduğunda hani bunun için ön hazırlık yapmak gerekiyor, dolayısıyla birçok yerden birçok dökümana ulaşıyorsunuz. Bazen ulaşmak istediğiniz ama kaynağa ulaşamadığınız durumlar oluyor. Böyle durumda bende bazen ulaşmadığım kaynağa ulaşmışım gibi gösterdiğim zamanlar oldu. Bu çok sık olmamakla birlikte oldu ama bunun bilincine vardikten sonra dikkat etmeye çalışıyorum (YLÖ5,3).
 - Ben de yapıyorum. Kopya ile ilgili bir ödev verilmişti. Bu konuda yabancı bir araştırma buldum. Onun anketini alıp Türkçeye çevirdim. Sanki anketi kendim hazırlamış gibi çocuklara uygulayıp hazırladım. Anketin kaynağını belirtmedim. Herhalde bu da bir etik dışı davranış sayılır. Anket sahiplerinden kullanım için izin almadık. Bir kere şöyle bir şey yapmıştım kendim hocalarımızın biri bizden yıl içerisinde derste anlattığımız makaleleri, hazırladığımız ödevleri, sunum yaparken kullandığımız kaynakları dosya olarak istemişti. O dosyaya anlattığım konumu, konuyla ilgili yabancı makale çevirisini konumda kullandığım kaynak makaleleri koymuştum. Ama ödevlerim eksikti ve hazırlayamamıştım. Hazırlayan bir arkadaşımın alıp fotokopi çektirdim. Onları dosyaya koydum ve teslim ettim. Hoca üstünlük kontrol ettiği için fark etmedi. Böyle bir etik dışı davranış da kendim yaptım. Kopyala yapıştır, tezden alıp oradaki literatürden kendim o kitapları bulmuşum gibi alıntılarını aynen koydum ve sınıfta sundum. Hepsini yaptım (YLÖ6,3).
 - Mesela ben bir tez yazmıştım. Sonuçları değerlendirdiğimde bizim hipotezimize yönelik sonuçlar çıktı. Şöyle düşündüğüm zaman hani o açıdan baktığımda evet böyle olacağını biliyorduk ama ben o sürecin başında yanlış yapmışım bu da benim, benim öniimdeki kişilerin beni yönlendirmemesinden kaynaklanıyordu yani bu yönlendirme de çok önemli. Kişi bir şeyi yapacakken diyor ki; zaten hoca o kadar basit kuruyor ki cümleyi şöyle şöyle yaparsın şuraya gidersin şunu hazırlarsın bunu yaparsın. Bir bakıyorsun zaten hani masa başında oturup karar verilen şekilde bilimsel çalışma böyle olabilir mi, Yani masa başında iki üç cümleyle bitirilip zaten bir insanla çalışmaya girerken belki başka bir dünya keşfedeceksin aslında öyle düşünmüştümdür (YLÖ7,3).

Bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlara başvurma nedenleri

Katılımcıların 5/7'sinin etik dışı davranışlara başvurma nedenlerine ilişkin görüşleri "kolaya kaçma" ve "iş çokluğu ve vakit darlığı" ile ilk sırada yer almaktadır. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Kolaya kaçma tamamıyla, işi biraz daha kolaylaştırma, ortaya koyacağı verileri biraz daha kısa yoldan ortaya koyma, uğraşmayı istememe. Derinlemesine araştırma yapma uzun, zor ve yorucu bir süreç. Bu süreci göze alamamasından kaynaklanıyor bence. Kolaya kaçma, uğraşma çabasının zorluğu aynı zamanda kişilerin daha önceki eğitim hayatlarında bilgiye kolay ulaşma yani hazır olarak bilgi veriliyordu. Mesela öğretmen sınıfta bir şeyler anlatırdı yapılandırmacı bir eğitim yoktu. Eğitim sistemimizin de gereği olarak bence bu var, hazır bir şeyleri elde etme, hazır varken kullanma, ortaya bir şeyler koymaktan ziyade hazır olanı daha önce yapılmış olanı ortaya koyma (YLÖ1,1).

- Kolaya kaçmak olabilir çünkü bilimsel araştırma yapma baki-
katen çok uzun veri analizini gerektiriyor çok iyi özümsemeyi
gerektiriyor konuyu, birçok şeyi araştırıp detaylı olarak o konu-
ya hâkim olmak gerekiyor. Sadece lisansüstünü bitirmeyi he-
defleyen birisi için işin kolayına kaçmak olduğunu düşünüyö-
rum, bir an önce yapıp oradan bir not olmaktır (YLÖ2,1).
- En baştaki sebebi çok fazla çalışmadan daha çok gelir elde et-
mek. Çok fazla emek harcamamak, yorulmamak, kolay yolla
bir şeyler kazanmak için yapıyor (YLÖ3,1).
- Öğrenciler kendi çıkarları doğrultusunda daha doğrusu bunun
içine öğretim üyeleri de girebilir kendi çıkarları olduğu için bu
tarz şeyler yapabilirler. İşlerini kolaylaştırmak için bu tarz şey-
lere başvurabilirler ya da aslında bu bir yoğunluğun içinden
kaçmaktır, işlerin devam etmesini sağlamak için yapabiliyor
olabilirler (YLÖ5,1).
- Öğrenmek yerine işin kolayına kaçıp İngilizce bilen birine çevi-
ri yaptırıp kendileri çevirmiş gibi gösteriyor (YLÖ6,1).
- Yüksek lisans öğrencilerinin birçoğu iş hayatına devam etmek-
tedirler yüksek lisanslarında bunların modern hayatın bengâ-
mesi, üniversitedeki ödevlerin çokluğu iş hayatındaki sıkıntılar,
onlara çalışma zamanı çalışma azlığı vakit darlığına sebep ol-
maktadır (YLÖ3,2).
- Yani iş yükü ağır olabilir mesela, yüksek lisans öğrencisi sadece
lisans ki gibi sadece öğrenci olsa başvurmayabilir. Çünkü işi o
olur, çalışır çabalar yeni şeyler üretebilir, okur, analiz sentez
yapar bütünleşir ama şimdi çoğu çalışıyor öğretmen zaten belli
bir iş yükü var uzaktan gelip gidiyorlar. Hocalar içinde; Tür-
kiye şartlarını düşündüğümüz zaman, şimdi hocalar bilim mi
yapacak, yani üretecekler mi, anket düşünüp anketler tasarla-
yıp ya da işte bir şeyler tasarlayıp yeni bir şeyler mi tüketcek-
ler mi yoksa derse mi girecekler (YLÖ4,2).
- Akademisyenler açısından; verdikleri dersleri düşünürsek hem
lisans hem de yüksek lisans derslerini veriyorlar lisans dersle-
rindeki yoğunluktan dolayı. Öğrenciler açısından düşündüğü-
müzde ise günümüz Türkiye’inde ekonomik şartlarında sade-
ce tüm hayatı öğrenciliğe ya da yüksek lisansa yönlendirebilecek
az diye düşünüyorum böylece insanlar hem okumak hem de ça-
lışmak zorunda kalıyorlar. İş hayatları gayet yoğun geçtiği için
öğrencilerinde yüksek lisansa geldiklerinde bu tarz etik dışı
davranmalarının nedeni iş yüklerinin fazla olması ve hayat
tempolarından kaçmak olarak düşünülebilir (YLÖ5,2).
- Çalışan arkadaşlarımızda var. Hafta içi çalıştığı için bu işleri-
ni hafta sonuna ayırabiliyor. Kendimi örnek verecek olursam.
Aslında matematik öğretmeniyim ama Eğitim Bilimlerinde
yapıyorum. Alanım olmadığı için ilk başlarda çok hevesliydim
ama sonra dersler çoğaldıkça ve dersler sözel olduğu için bana
hitap etmediği için zoruma gitmeye başladı. Bende ki etik dışı
davranışlar daha da artmaya başladı. Diğer arkadaşlarda da
bunu gözlemledim (YLÖ6,2).
- Eğer süre çok kısaysa ve o kişi bu bilimsel araştırma dışında ar-
tı bir mesleği varsa yapak bir şeyi varsa ve o süreci belirli bir
zamana bırakıp o bilimsel araştırma için belli bir giriş gelişme
sonuç hani belirli bir sürece ihtiyacı vardır. Eğer bu süreçleri
doğru düzgün geçiremiyorsa, zaten en önemli etiksizlik bura-
dan ortaya çıkar. Zamanı doğru kullanamamıştır dediğimiz
gibi yine sürece bir gönderme var. O zamanın doğru kullanıl-
maması kişiyi olumsuz etkileyebilir, buna başvurabilir
(YLÖ7,2).
- Katılımcıların “akademik yükselme” ifadesine katılma
oranı 3/7 ile ikinci sırada yer almaktadır. Katılımcıların bu
konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:
 - Üniversitede görev yapan kişiler, günümüz hayatında çok faz-
la insanın görev yapmasından ve yüksek mertebelere ulaşabil-
mek kişiler veya üniversitedeki kademeleri basamakları yuka-
rıya taşıyabilmek için daha hızlı, on yılda aşabileceği bir basa-
mağı çok kısa sürede, çok hızlı bu basamaklardan geçebilmek
için bu yollara başvurabilmektedirler (YLÖ3,3).
 - Yükselme derdi hocaları etik dışı davranışa itebilir, sevk ediyor.
En büyük şey biliyorsunuz üniversitede yükselme. O kadar dok-
torayı bitirmiş tamam güzel, Yrd. Doç. olmuş önünde en büyük
engellerden birisi makale olması gerekiyor, bilimsel çalışmalar ol-
ması gerekiyor. İngilizce sıkıntısı var İngilizce sıkıntısından do-
layı insanlar kendini İngilizceye vermeye başlıyor. Yükselme için
mesela 3 tane makale yetiyor ama İngilizceyi geçmedi mi o ma-
kalenin hiçbir anlamı olmuyor. O yüzden bence İngilizceye yo-
ğunlaşırken bir taraf yıkılıyor, yani o bilimsel çalışmalar bitiyor.
Doğal olarak yazması için de zaman da kalmıyor. O zaman kal-
madığı zaman ne yapıyor, yükselmek istiyor, doçent olmak istiyor
o zaman etik dışı davranışlara başvurup (YLÖ4,3).
 - Akademisyen olarak değerlendirirsek kademe yükselmesi de ona
neden olabilir. Akranlarını niye başvuruyor olabilir, belki sta-
tülerini değiştirmek isteyebilirler (YLÖ7,3).
- “Bilinçsizlik”, “eksik bilgilendirme” ve “tembellik” neden-
leri ise 2/7 oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Katılımcı-
ların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:
 - Daha çok bilgisizlikten ya da bu alanda çok fazla bilince sahip
olmamalarından kaynaklanıyordur (YLÖ1,4).
 - İnsan bu arada zaten çoğu da bilinçsizce yapıyor çünkü o kadar
yoruluyor ki o süreçte artık bir sona gelmek istiyor. Bilmediği
için ve o araştırmanın evet bu sonuç buna çıkmalı deyip kişiyi
ya da araştırma yaptığı kesimi yönlendirebilir bu da çok büyük
bir sorun aslında. O kişinin bilinçsizliğinden kaynaklanıyor. O
süreci doğru bilmemesinden (YLÖ7,4).
 - Hocalar görevi ya da ödevi verirken çok açıklama yapmıyorlar,
çok açıklama yapmadıklarından, öğrenci bazen çaresizde kal-
mış olabilir etik dışı davranışlara başvurmada mecbur da kalı-
yor olabilir (YLÖ1,5).

- Bu süreci de biraz ele almamız gerekir. Çünkü hem yapan kişinin hem de bu ödev veya proje veren kişinin kişiye sunduğu bu süreci nasıl yapabileceğine dair eğer doğru bir aktarımda bulunmadıysa bunun sonucu o bilimsel araştırmanın ortaya çıkarttığı sonuçlar aslında etik olmadığını gösterir (YLÖ7,5).
- İnsan tembellik yaparsa direk etik dışı davranışlara sevk olup hemen hazır diyor maksat yüksek lisansı bitirmek diyor, hazır kopyala yapıştır yapıp alıntı yapıyorum koyuyum diyor (YLÖ4,6).
- Öğrenciler açısından ve kendim açımdan söyleyeyim; Tembeliz. Tembellik içimizde var. Tembel olduğumuz için hep kolayla kaçıyoruz. Hep son güne bırakıyoruz. Son 1 günde ne yapabiliriz ki. Mecburen bulduğumuz 1-2 kaynak kendimizinmiş gibi çoğaltarak kopyala yapıştır şeklinde bilgisayarda yapıyoruz (YLÖ6,6).

Katılımcıların 1/7'si ise etik dışı davranışları sergileme nedenlerini “çalışmaların takdir edilmesi” ve “yetersizlik” olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Kendisi ne kadar yanlış olduğunu bilse de toplum bunun farkına varmadığı müddetçe çalışmalarının takdir edilmesi onlara bir onur gurur verdiği için veya toplum önünde onları yükselttiği için bu çalışmalarını bu şekilde bu yollara başvurabiliyorlar (YLÖ3,7).
- Yüksek Lisansa girmiş ama Yüksek Lisans yapacak kapasite de olmadıkları içindir. Mesela bir arkadaşım var. Bence onda ödevi hazırlayacak kapasite yok. Kendi kendine hazırladığı ödevlerden hiçbir şey elde edemiyor. Aynı zamanda yetersiz İngilizce ile yabancı araştırmalar konusunda geri kalıyorlar. Bu yüzden araştırmaları başkalarına çevirtme gibi olumsuzluklar ortaya çıkıyor (YLÖ6,8).

Bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışların bilime verdiği zararlar

Katılımcıların 5/7'si etik dışı davranışların bilime verdiği zararın “bilimin gelişmesini engelleme” görüşünü belirtmişlerdir:

- Tabii ki bilim alanında gelişmeyi engelliyor yani ortaya farklı bir şey koyuyorsa bilim gelişir (YLÖ1,1).
- En büyük zarar bilimin ilerlemesine engel olmaktadır. Bu da nasıl dersiniz artık yeni bilgileri araştırmak yeni şeyler açığa çıkmak yerine sürekli aynı şeyler tekrarlanır hale gelmektedir (YLÖ3,1).
- Bilimde doğal olarak etik dışı davranışlar yaparken yeni bir şeyler üretmiş olmuyoruz. Ne yapıyor, eskiyi alıp, var olanı alıp yeniliyorlar. Doğal olarak bilimde ilerleme yok, alan yazın genişlemiyor, zarar veriyor insanlara (YLÖ4,1).
- Hiçbir şey üretilmemiş oluyor, var olanı veriyor. Katkı olmayınca o iş için harcanan zaman, emek, para boşa gitmiş oluyor. Bilimsel ve kişisel anlamda hiçbir katkı olmuyor (YLÖ6,1).

- Bir şey bir şeyi doğurur. Zaten eksik olan bir şeyle nasıl doğacaktır? Bir de o açıdan değerlendirelim. Yani birbirini tekrar eden sürekli yerinde sayan bir süreç geçiriyoruz yani bilime bir katkı sağlamıyoruz (YLÖ7,1).

Katılımcıların 2/7'sinin “bilime güvensizlik” konusundaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Yüksek lisans öğrencisi olarak bir kere güvenebileceğiniz en çok şey bilimken bilime karşı güveninizi kaybedebilirsiniz, daha çok sorguluyorsunuz. Evet, bilimin temelinde de var sorgulamak, merak ama bu şekilde daha çok meraktan kaynaklanan sorgulamalar var ama burada bir güvensizlikten dolayı sorgulamaya gidiyorsunuz. Bu da hayata bakış açımızı değiştiriyor. Şu an mesela ben akademisyen olup olmama konusunda endişeleniyorum (YLÖ5,2).
- Artık bir şeyi alıp okuduğumda gerçekten haz almıyorum ben. Yani bir makale okuduğumda veya hepsi birbirine o kadar benzer ki ya da yani o kadar böyle üstün körü gidiyor ki beni böyle beyecanlandırmıyor hani derler ya bir ilk önce makalenin veya araştırmanın tezin başlığı seni çeker. Birbirine benzer o kadar çok şey var ki ve biliyorsun hani o anketi nasıl yaptığını biliyorsun gidip işte anketten bazı sonuçlar doğru çıkmayacağı için ha sosyal bilimlerde bu olabilir. Buna bir şey diyemem hani bu bir şey değil ama bence bunun yanında yani kişi eğer o süreçleri geçirdiyse çok da inanmıyor yani ben mesela inanmıyorum çoğu araştırmaya (YLÖ7,2).

Katılımcıların 1/7'sinin “para kaybı” ve “zaman kaybı” konularındaki görüşleri şu şekildedir:

- Katkı olmayınca o iş için harcanan zaman, emek, para boşa gitmiş oluyor. (YLÖ6,3,4).

Bilimsel araştırmalarda etik dışı davranışları ortadan kaldırma yöntemleri

Katılımcıların 5/7'si etik dışı davranışları ortadan kaldırma yöntemleri olarak “etik bilinci oluşturma” ve 3/7'si de sorulayıcılık görüşünü belirtmişlerdir:

- Eğitim sistemimiz hak etmeden bir şey elde etme ya da bedava bilgiye ulaşma gibi kavramları ortadan kaldırırsa ve kişilerde ki içselleştirme süreçleri tamamen ortaya konulursa bence kişilerdeki bireysel etik davranışı daha da geliştirecektir. Böylece bireysel etik kavramı gelişmiş kişi herhangi bir cezaya ya da herhangi bir disiplin sorununa maruz kalmadan kendi içerisinde içselleştirdiği için bu tür davranışlara başvurmayacaktır (YLÖ1,1).
- Bunun önemi anlatılmalı ve buda lisansüstü öğrencilerden başlanılarak olabilir, lisansüstü ona yönelebilecek kişiler olduğu için bu konuda bilgisi olması adına (YLÖ2,1).
- Ödevleri bilim için yaptığımızı hissetsek belki daha istekli oluruz kopyala yapıştır yapmadan önem verebiliriz. Yapılan ödev-

ler sadece yapmak için yapıyormuş gibi geldiği için doğal olarak bizde yanlış yapıyoruz. Bilime katkı vereceğimizi düşünürsek kendimizi o ödevlere daha çok verebiliriz (YLÖ4,1).

- Daba gerçekçi olabilir herkes. İdeal olanı gösterip uygulamada yapmamaktansa yani ideal davranışı sergileme yoluna gidebilir. Bu biraz ütöpik bir şey belki de ama o bilinci kazanması gerekiyor insanın bunu da yüksek lisans zamanında değil çok küçük yaşlardan itibaren verilmesi gereken bir süreç (YLÖ5,1).
- Bilimsel araştırma süreçleri de tamam sancılı bir süreç ama bunu öğreten insanların da bilinçli olması lazım. Bu süreçlerde doğru bir şekilde yanında olması lazım (YLÖ7,1).
- En basiti, sunum anında o bahsettiğim kaynakça belirtme ya da kopyala yapıştır olayında öğretim görevlisi daha çok sorgulayıcı olmalı, neden, niçin, nerden gibi bu tarz öğrenciyi yaklaşması ve sorgulaması öğrenciyi bunu yapmaktan alıkoyacaktır (YLÖ5,2).
- Bir öğrenci herhangi bir konuda ödev hazırlıyorsa hazırladığı ödevden sözlü sınav yapılır. Ödevini sunsun, hoca anlatmasını istesin ve sorular sorsun. Sunum yaparken sadece okuduyorsa ve kendisi hazırlamadıysa sorulan sorularda takılır. Kanıt ve kaynak istenmesi gerekir. Sadece tez incelenmesin kaynaklar da incelenir (YLÖ6,2).
- Çok kilit noktalardan soru sorulmalı o kişiye. Yani bazı kilit noktalar olur sorulacak ki o kişinin o süreci nasıl yaptığını anlayabilirsiniz Yani hiç tahmin etmediğimiz bir soruyla o kişinin aklında o ödevde o projede o süreçte olmadığı ortaya çıkar bu belki acı bir şey verebilir acı bir sonuç olabilir ama kişiye çok şey öğretebilir (YLÖ7,2).

“Etik kurullar”, “ceza verme”, “iş yükünün azaltılması ve görev ayrımı” ve “kontrol mekanizması oluşturulması” ise etik dışı davranışları ortadan kaldırma yöntemlerinde 2/7 oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Seçici kurulları merkezi bir şekilde, bu üniversitede olabilir veya Türkiye genelinde de merkezi bir yerde toplayıp seçici kurullar her bir ödevi tek tek yorumlarıyla, sonuçlarıyla beraber inceleyerek. Hatta mümkünse uygulamasını da yaparak, sağlamasını da yaparak bu şekilde tekrarlanan ödevler ortaya çıkarılabilir (YLÖ3,3).
- Üniversiteyi de denetleyen daha üst kurullar bu işe sahip çıkabilir, akademisyenlerin ne kadar etik davrandığını, ne yaptıkları, öğrencilerine neler öğrettikleri ve öğrettiklerinin dışında bunların ne kadar uygulamada olduğuna dair kontroller denetlemeler yapılabilir (YLÖ5,3).
- Yaptırımlar uygulanırsa bunlar çok rahat çözülebilir. Belirli öğrencilere, bunu yapan belirli öğrencilere cezalar, yaptırımlar uygulandığı zaman artık bu alana girmiş bu alana baş koymuş hatta kariyer yapmış kişiler kariyerinden mesleğinden olacağı-

nu veya mesleğini kariyerini kaybedeceğini düşünürse bu yollara kesinlikle artık başvurmayacaktır (YLÖ3,4).

- Yaptırım gücü. Hani YÖK’te görüyoruz işte onun akademik unvanını elinden alabiliyor (YLÖ7,4).
 - Hocaların yüklerini azaltabiliriz. Devletin biraz daha o bilimle, öğretim görevliliğini yani ders anlatma ayırması gerekiyor bence. Bilim insanı kendini bilime verir TÜBİTAK gibi yerlerde çalışır, ders anlatmaz sadece bilim üretir ve para kazanır. Öğretim görevlisi yani ders verenlerde aslında bir şey üretir, üniversite öğrencilerine daha iyi bir şeyler öğretir. Ders yüklerini azaltabilirler. Çünkü herkes çalışan insanlar. Belki dersleri daha uzun vadeye yayabilirler. Böylece ders yükü az olunca, kişi kendine daha çok vakit ayırır, kopyala yapıştır yapmak yerine, araştırıp kendi özgün ifadelerini yazabilir (YLÖ4,5).
 - Öğretim görevlisinin sadece öğretmenlik veya oradaki bilim adamı rolü yok. Buldukları, bağlı oldukları fakültelerde yöneticilik görevleri farklı olarak Erasmus ile ilgili dışardan gelen misafirleri ağırlamak gibi görevleri vs. gibi görevler. Bu yüzden derse gelemeyen hocalar oldu. Derse bile gelemiyor ise zamanı olamayabiliyor. Görev paylaşımı ile hocaların yükleri azaltılmalı (YLÖ6,5).
 - Kontrol mekanizması oluşturulup araştırma yapıp kontrol edilmelidir. Danışman hocamın yanına gittiğimde, yaptığım işleri soyut verilere dayanarak değil de rapor, kaynak, kayıt, görüntü gibi somut verilerle yapılan işler gösterilebilir. Kontrol iyi olursa ve öğrenci kontrol edileceğini bilirse ki yaptıkları çalışmalara önem verirler. Bunlar planlı, zamanlı ve devamlı kontrollerle engellenebilir (YLÖ6,6).
 - Belirli bir mekanizma olmalı hani bilimsel anlamda bu etik dışı davranışları çözebilecek ya da bunlara değinebilecek çünkü bir denetim mekanizması olmak zorunda yaptırım gücü olmak zorunda ki insanlar bundan vazgeçsinler. O süreçte her anı denetlemek lazım (YLÖ7,6).
- 1/7 oranı ile en son sırada da “yayın sürecin kısaltılması”, “yazılımla engelleme”, “bilgi üretmede yanlış algıların ortadan kaldırılması”, “ilgi odaklı çalışma”, “kişisel egosundan vazgeçirme” ve “akran denetimi” olduğu görülmektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:
- Ülkemizde bu anlamda makalelerin uluslararası alanda yayınlanması sürecinin azaltılması lazım, o süreç çok uzun, o arada senin çalışman bir kişinin eline yanlışlıkla da olsa geçebilir ya da kişi bir şekilde senin bilgisayarının içinden bunu alabilir bunu engelleyemezsin (YLÖ1,7).
 - Bildiğim kadarıyla yeni sistemlerde var bilgisayardan direkt bulabiliyoruz artık eğer bir şey başkasından direkt alınılındıysa ve kendinizinmiş gibi gösterdiyseniz bu bulunulabiliyor yazılım programı var (YLÖ2,8).
 - Ödevden anladığımız her şeyi bizim yapmamızmış gibi ama bizim zaten o kadar bilgi birikimimiz yok ve başka bilgilerden

mutlaka yararlanacağız. Yani o konuda araştırma yapmış kişilerin görüşlerinden bir şeyler çıkaracağız ama yorumlama kısmı bize ait olabilir ama bu görüşler başkalarının, bunu bu şekilde kullanılması gerektiğinin önemi vurgulanırsa, tabii ki bana göre öğrencilerin kafasındaki bu yanlış algının ortadan kaldırılmasıyla belki bu sorunu ortadan kaldırmış olabiliriz diye düşünüyorum (YLÖ2,9).

- *Kişiyi özgü ve belirgin ödevler verilebilir. Öğrencilerin ilgi alanları sene başında tespit edilir. Ödev verileceğinde ise ilgi alanları değerlendirilerek kişiyi uygun ödevler verilebilir, ilgili ödev verilirse zevkle heyecanla sıkılmadan araştırma yaparak ödev hazırlayabilir. İlgi alanı olduğu için uğraşacak, araştırcağı ve hoşuna gidecektir. Bu da etik dışı davranışları azaltmasını önleyebilir (YLÖ6,10).*
- *Çok klişe olacak ama kıskançlıkların, dedikoduların olmadığı bir bilim dünyası olması lazım. Yani kişi gerçekten kendini buna adanmışsa bazı şeylerden vazgeçmek zorunda. Bu da en önemli vazgeçiş, kişisel egosu diye düşünüyorum. Bundan vazgeçmediği sürece çok sonuçların objektif olacağı kanısında değişim (YLÖ7,11).*
- *Hocanın kontrol etmek için zamanı yoksa sınıf kalabalıkta kişileri (öğrencileri) birbirlerine kontrol ettirmekte görevlendirebilir. Yalnız öğrencilerin işbirliği yapma ihtimali olduğu için rekabet ortamı oluşturulmalıdır. Öğrenciler hem yarış halinde hem de birbirlerini kontrol edeceklerdir (YLÖ6,12).*

Doküman Analizine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan yedi katılımcıdan çeşitli derslerde hazırladıkları ders ödev sunumu (f=22), ders ödevi (f=16), makale/tez inceleme (f=5) ve seminer ödevi sunumu (f=1) olmak üzere dört farklı türdeki toplam kırk dört adet projesi toplanmış ve incelenmiştir. Beş katılımcıya ait makale/tez incelemesi projesi incelenmiş; makale/teze ait künye bilgileri YLÖ4 ve YLÖ7 katılımcıları tarafından projelerinde gösterilirken diğer üç katılımcının (YLÖ1, YLÖ5, YLÖ6) bu bilgileri eksik belirttikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, makale/tez incelemesi sonucunda sadece bir katılımcı (YLÖ5) bireysel görüşünü belirtmiştir. 6 katılımcıya ait 16 ders ödevi projesine ulaşılmıştır. Ders ödevlerinin bilimsel etik ilkelere uygun yazılıp yazılmadığı atf ve kaynakça uyumu ile incelenmiştir. Bir katılımcının ders ödevinde kaynakça (YLÖ1, Ödev2) ve atf göstermediği (YLÖ1, Ödev1, Ödev2); ayrıca gösterilen atf ile kaynakça uyumunun olmadığı (YLÖ5, Ödev1 ve YLÖ5, Ödev2 hariç) belirlenmiştir. Yedi katılımcıya ait toplam 22 ders sunumu incelendiğinde ise, 15 ders sunumunda kaynakça gösteriminin yapılmadığı tespit edilmiştir. Beş ders sunumunda hem atf hem de kaynakça (YLÖ1, Sunum3; YLÖ2, Sunum1; YLÖ3, Sunum1; YLÖ4, Sunum1; YLÖ6, Sunum3) gösterilmemiştir. Kaynakça ve atf gösterimi yapılan sunumlarda (YLÖ5, Su-

num1 hariç) gösterilen atf sayısı ile kaynakça sayısı aynı değildir. Tüm bu veriler ışığında araştırmaya katılan lisansüstü öğrencilerin, ödevlerini hazırlarken etik dışı davranışlar sergilediklerini söyleyebiliriz.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre; lisansüstü öğrenciler etik dışı davranış türlerini *izinsiz sahiplenme (kopyala-yapıştır)*, *bilimsel araştırmalarını (ders ödevleri, projeler vb.) başkasına yaptırma*, *bilginin doğruluğunu araştırmama*, *verileri saptırma*, *değiştirme ve kadın kimliğinin kullanılması* şeklinde sınıflandırmışlardır. Tüm katılımcıların görüşlerine göre *izinsiz sahiplenme (kopyala-yapıştır)* davranışı sergilenmektedir. Lisans düzeyinden beri süregelen kopyala-yapıştır türü davranışın devam ettiği görülmektedir (Tayfun ve Yazıcıoğlu, 2008). Lisans düzeyinde iyileştirme adına etkili eylemlerin gerçekleşmediği için lisansüstü düzeyde de bu davranışın devam ettiği belirtilebilir. Ayrıca, Karakütük (2002, s. 139) lisansüstü eğitimde etik olmayan davranışları “başkalarının çalışmalarını kendisi yapmış gibi almak” (kopya etmek),” bir kitabı makaleyi ya da araştırmayı yabancı dilden kaynak belirtmeden Türkçe’ye çevirerek, kendisinin yaptığı özgün bir çalışma gibi sunmak”, “bilimsel araştırma bulgularını çarpıtmak, bulgularda değişiklikler yapmak ve bu bulguları kullanacakları yanıltmak” ve “başkasının geliştirdiği araştırma aracını kendisi hazırlamış gibi kendi yaptığı araştırmada kaynak göstermeden, izinsiz kullanmak” olduğunu belirtmiş olup, araştırma bulgularıyla da benzerlik göstermektedir.

Doküman analizi sonuçlarına göre lisansüstü öğrencilerin araştırmalarını hazırlarken genellikle kaynakça ve atf göstermedikleri tespit edilmiştir. Yılmaz (2007) araştırmasında, bir eserin kaynak gösterilmeden tümünün ya da bir kısmının yayınlanması, gerçekte var olmayan verilerle sonuca ulaşarak etik ihlallerde bulunulabileceğinin belirtmiştir. Ünal, Toprak ve Başpınar (2012, s. 18) ise, öğrencilerin ödev, araştırma, sunum ve tez gibi çalışmalarını esnasında etik ilkelere uygun davranışlar sergilememelerinin önemli bir konu olduğunu vurgulamışlardır. Araştırmacılara göre; yükseköğretim kurumlarında etik ilke ve normların öğrencileri de kapsayacak şekilde güncellenmesi ve düzenlenmesi acil bir ihtiyaçtır. Ayrıca bir katılımcı tarafından belirtilen *kadın kimliğinin kullanılması* da çarpıcı bir sonuç olarak tanımlanabilir. Bu durum, akademisyenlerin cinsiyet ayrımcılığı yaptığının bir göstergesi olabilir.

Katılımcılar bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışların *öğrenciler*, *öğretim elemanları* ve *kendileri* tarafından sergilendiklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler tarafından sergilenmesi, lisansüstü düzeyde akademik bilincin oluşmadığının bir göstergesi olabilir. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, lisansüstü eğitimleri sürecinde öğrencilerin rol-model

aldıkları öğretim elemanlarının da bu tarz davranışları sergiledikleri algısıdır. Bu algı bireylerin, bilim adamı ve bilime olan güvenlerini sarsabilir. Bu anlamda öğretim üyelerinin kendi yetiştirme süreci ve öğrencilerine yönelik yetiştiricilik davranışlarının sorgulanması gerekebilir. Böylece katılımcıların üç başlık (*bilimin gelişmesini engelleme, bilime güvensizlik, para ve zaman kaybı*) altında sınıflandırdıkları etik dışı davranışların bilime verdiği zararlar da en aza indirilebilir.

Katılımcılar bu tür davranışların yapılma nedenlerini *kolaya kaçma, iş çokluğu ve vakit darlığı, akademik yükselme, bilinçsizlik, eksik bilgilendirme, tembellik, çalışmaların takdir edilmesi ve yetersizlik* şeklinde ifade etmişlerdir. TÜBA (2002, s. 40) raporunda da bilimde etik dışı davranışlarının nedenlerinden bazıları “bilimsel araştırma etiğinin ve disiplinin verilmemesi” ve “yükselme ve eşitleri arasında saygınlık görme” dir. 2006-2007 akademik yılından itibaren Eğitim fakültelerine getirilen müfredat yeniliğiyle birlikte (YÖK, 2007), lisans öğrencilerine genel kültür dersleri kapsamına bilimsel araştırma yöntemleri dersi verilmeye başlanmıştır. Bu derslerin lisans düzeyinde verilmesine rağmen, öğrencilerin bilimsel araştırmalarda etik bilincin kazandırılmasında sıkıntılarının var olması eğitimin etkili olmamasından kaynaklanabilir. Sezgin, Kavgacı ve Kılınç (2011, s. 166) eğitim yönetimi ve denetimi alanındaki lisansüstü öğrencilerin kendilerine ilişkin öz değerlendirmeleri ve lisansüstü eğitim programları hakkındaki görüşlerini betimledikleri araştırmalarında, öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre derslerde etik konusunda bilgilendirmenin yapıldığı fakat anlatılanların hayata geçirilerek model olunması konusunda eksiklik olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca, Karakütük ve ark. (2008, s. 53) lisansüstü öğretimin sorunları ile ilgili Ankara'daki devlet ve vakıf üniversitelerindeki lisansüstü enstitü yöneticilerinin görüşlerini ele aldıkları çalışmada, öğretim üyelerinin tez danışmanlığı sayısının fazla; enstitüde program açılan anabilim dallarındaki öğretim üyesi sayısının yetersiz; lisansüstü öğretimin amaçlarına ulaşamadığı bulgusuna ulaşmıştır. Dolayısıyla lisansüstü eğitimde bu tarz sorunların dolaylı ya da dolaysız olarak bilimsel araştırmaları geliştirmede sekteye uğratabileceği düşünülebilir. Bu nedenle öğrencilerin daha iyi eğitim alabilmeleri için öğrenim süreciyle ilgili çeşitli iyileştirmeler yapılabilir. Etik dışı davranışların bilinçsiz bir şekilde yapılmasıyla ilgili, öğrencilerin Johari Penceresi'ndeki “açık kendi” alanlarının genişletilmesi sağlanabilir. Bunun için öğretim elemanları öğrencilerine araştırmaları (ödev, proje vb.) hakkında dönütlerde bulunarak öğrenciler, kendilerinin bilmediklerini öğrenebilir. Böylece onların kör kendi alanları da daraltılabilir.

Son olarak, lisansüstü öğrenciler bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışları ortadan kaldırmak için *etik bilinci oluşturma*,

sorgulayıcılık, etik kurulları oluşturma, ceza verme, iş yükünün azaltılması ve görev ayırımının yapılması, kontrol mekanizması oluşturulması, yayın sürecinin kısaltılması, yazılımla engelleme, bilgi üretmede yanlış algıların ortadan kaldırılması, ilgi odaklı çalışmaların yapılması, kişisel egosundan vazgeçirme ve akran denetimi önerilerinde bulunmuşlardır. Sezgin, Kavgacı ve Kılınç (2011, s. 166) çalışmalarında ise, yüksek lisans eğitimi süresinde öğrencilere etik değerler konusunda bilgilendirme yapılması gerekliliği bulgusuna ulaşmışlardır. Çalışmalarındaki bir katılımcı bilim ne kadar önemli ise etik kavramının da o denli önemli olduğunu vurgulamıştır. Erdem (2012) etik sorunların üstesinden gelmenin en etkili yöntemin geleceğin öğretim üyesi adaylarına bilim etiği eğitimi verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, üniversitelerde etik kurullar ve öğrenci disiplin yönetmeliğinin (YÖK, 2012) yürürlükte olmasına rağmen yasal yaptırımların ve kontrol mekanizmalarının etkin bir şekilde işlemediği görülmektedir. Bunun için sistemin tüm öğeleriyle işbirliğinde bulunarak bu mekanizmanın etkili çalışabilmesi için iyileştirme girişimlerinde bulunulabilir. Lisansüstü eğitim öğrencilerinin görüşlerine göre iyi bir tez danışmanının araştırma sürecinde sahip olması gereken özellikler “etik açıdan rol model olma” ve “yayın etiği konusunda öğrenciyi bilgilendirme” dir (Sezgin, Kılınç ve Kavgacı, 2012, s. 136). Bu bağlamda bilimsel araştırmalarda etik bilinci oluşturmada bir öğretim üyesi olan lisansüstü tez danışmanlarının rolleri göz ardı edilmemelidir.

Etik dışı davranışları belirlemeye yönelik kullanılan programlar öğretim üyeleri tarafından yaygın bir şekilde kullanılmalıdır. Öğrencilerde akademik bilincin oluşturulabilmesi için akademisyenler, öğrencilerin araştırmalarını incelerken etik kurallara özen göstermelidir. Çalışmaları hakkında düzenli geribildirimlerde bulunmaları gereklidir. Ödev olarak verilen çalışmalar, öğrencilerin ilgi alanlarına göre dağılım göstermelidir.

Bu araştırma sadece lisansüstü öğrencilerin bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerini belirtmektedir. Bir sonraki araştırmalarda öğrencilerin akademik danışmanlarının, enstitü yöneticilerinin ve enstitü idari personelinin de görüşleri incelenebilir. Bu çalışma ile bireysel görüşmeler ile derinlemesine görüşmelerde bulunulmuştur. Sistemdeki etik dışı davranışları engellemek adına iyileştirmelerde bulunmak üzere eylem araştırmaları ile çalışma başka bir bakış açısıyla ele alınabilir.

Araştırmacıların Araştırmadan Elde Ettiği Kazanımlar

Bu çalışma ile birlikte görüşme yapılan bireylerle olumlu ilişkiler geliştirilmiştir. Araştırmacılar ve katılımcılar arasında

akademik anlamda etik dışı davranışları önlemek adına işbirliği içerisinde bulunulmuştur. Hem araştırmacılar hem de katılımcılar tarafından etik dışı davranışların farkındalık düzeyi artmıştır.

Kaynaklar

- Aydın, İ. (2010). *Yöneltil, mesleki ve örgütsel etik*. 4. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baş T. ve Akturan U. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri Nvivo 7.0 ile nitel veri analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Büken, N. (2006). Türkiye örneğinde akademik dünya ve akademik etik. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 37, 164-170.
- DPT (1985). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*. 10 Kasım 2012 tarihinde <<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf>> adresinden erişildi.
- DPT (1990). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*. 10 Kasım 2012 tarihinde <ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf> adresinden erişildi.
- DPT (2007). *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2012)*. 10 Kasım 2012 tarihinde <<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/plan8.pdf>> adresinden erişildi.
- Erdem, R. (2006). Çok yazarlı bilimsel çalışmalarda yaşanan etik problemler. *II. Uygulamalı Etik Kongresi*, 18-20 Ekim 2006 Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara. 8 Ocak 2013 tarihinde <http://perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_841/841_25014.pdf> adresinden erişildi.
- Erdem, A. R. (2012). Bilim insanı yetiştirmede etik eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 25-32.
- Erkuş, A. (2005). *Bilimsel araştırma sarmalı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Karakütük, K. (2002). *Öğretim üyesi ve bilim insanı yetiştirme (Lisansüstü öğretimin planlanması)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karakütük, K., Aydın, A., Abalı, G. ve Yıldırım, S. (2008). Lisansüstü öğretimin sorunları konusunda Ankara'daki üniversitelerin lisansüstü enstitü yöneticilerinin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 147, 42-53.
- Karasar, N. (1994). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Yedinci basım. Ankara: Araştırma Eğitim Danışmanlık.
- Karlık, S. R. (2011). Üniversitelerde etik ihlalleri, bilimsel yolsuzluklar ve sonuçları. *3. Ulusal Kurumsal Yönetim, Yolsuzluk, Etik ve Sosyal Sorumluluk Konferansı*, 7-11 Haziran 2011, Trakya Üniversitesi -Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir. 15 Ekim 2013 tarihinde <http://iconfesr2011.tolgaerdogan.net/documents/national_presentation/UL14.pdf> adresinden erişildi.
- Kavaklı, K. (2006). Bilimsel araştırmalarda etik ve yeni yasal değişiklikler. *Türk Nöroşirurji Dergisi*, 16(1), 32-33.
- İnci, O. (2009). Bilimsel yayın etiği ilkeleri, yanıltmalar yanıltmaları önlemeye yönelik öneriler. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 7. Ulusal Sempozyumu Bildirileri*, 20 Kasım 2009, TÜBİTAK, ULAKBİM, Ankara, 69-89. 11 Aralık 2012 tarihinde <<http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/sempozyum7/inci.pdf>> adresinden erişildi.
- Ongun, T. (2006). Araştırma ve yayın etiği. *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık, I. Ulusal Kurultay Bildirileri*, 2 Kasım 2006, TÜBİTAK, ULAKBİM, Ankara, 89-93. 6 Ocak 2013 tarihinde <<http://uvt.ulakbim.gov.tr/sbvt/kurultay1.pdf>> adresinden erişildi.
- Sezgin, F., Kavgacı, H. ve Kılınç, A. Ç. (2011). Türkiye'de eğitim yönetimi ve denetimi lisansüstü öğrencilerinin öz değerlendirmeleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3), 161-169.
- Sezgin, F., Kılınç, A. Ç. ve Kavgacı, H. (2012) Yüksek lisans öğrencilerinin iyi bir tez danışmanından beklentilerine ilişkin nitel bir çalışma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 129-148.
- Scott, K. (2001). *Academic dishonesty: The impact of honor codes on cheating as perceived by student leaders in selected Texas Universities*. Unpublished doctoral dissertation, Texas A. & M. University, USA.
- Sezgin, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tayfun, A. ve Yazıcıoğlu, İ. (2008). Öğrencilerin kopya hakkındaki görüşleri üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 375-393.
- TÜBA (2002). *Bilimsel araştırmada etik ve sorunları*. Ankara. TÜBA Yayınları. 9 Ocak 2013 tarihinde <http://iibf.baskent.edu.tr/bilgi/bilimsel_etik.pdf> adresinden erişildi.
- TÜBİTAK (2006). *Bilimsel dergilere gönderilen makalelerde dikkat edilmesi gereken noktalar*. 1 Aralık 2012 tarihinde <<http://journals.tubitak.gov.tr/genel/brosur.pdf>> adresinden erişildi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: *Görüşme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(24), 543-559.
- Uçak, N. Ö. ve Birinci, H. G. (2008). Bilimsel etik ve intihal. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(2), 187-204.
- Uluoğlu, C. (2009). Araştırma etiği< *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 7. Ulusal Sempozyumu Bildirileri*, 20 Kasım 2009, TÜBİTAK, ULAKBİM, Ankara, 47-52. 11 Aralık 2012 tarihinde <<http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/sempozyum7/uluoglu.pdf>> adresinden erişildi.
- Uzday, T. (2006). Bilimsel araştırma etiği. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumu Ulusal Sempozyumu Bildirileri*, 17 Kasım 2006, TÜBİTAK, ULAKBİM, Ankara, 19-26. 11 Aralık 2012 tarihinde <<http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/sempozyum4/page19-26.pdf>> adresinden erişildi.
- ÜAK (2001). *Etiği aykırı davranışlar*. 20 Aralık 2012 tarihinde <<http://etikkurul.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/114/files/universiteler-arasi-kurul-duyurusu-14052012.pdf>> adresinden erişildi.
- Ünal, M., Toprak, M. ve Başpınar, V. (2012). Bilim etiğine aykırı davranışlar ve yaptırımlar: Sosyal ve beşeri bilimler için bir çerçeve önerisi. *Anıme İdaresi Dergisi*, 45(3), 1-27.
- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, G. (2007). *Akademisyenlik mesleğine yönelik etik kodların geliştirilmesine ilişkin görgül bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Yılmaz, K. (2012). Editörden: Etik dışı davranış olarak haksız yazarlık. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1).
- YÖK (2007). *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007). (Öğretmenin üniversitede yetiştirilmesinin değerlendirilmesi)*. Ankara: YÖK. 11 Kasım 2012 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=70> adresinden erişildi.
- YÖK (2011). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesi (TYYÇ)*. Ankara: YÖK. 11 Ocak 2013 tarihinde <<http://tyyc.yok.gov.tr>> adresinden erişildi.
- YÖK (2012). *Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönetmeliği. Yükseköğretim Kurulu Genel Kurulu'nun 29.08.2012 tarihli toplantısında alınan 2012.18.946 sayılı kararı*. Ankara: YÖK. 1 Şubat 2013 tarihinde <<https://www.yok.gov.tr/content/view/1275>> adresinden erişildi.
- YÖK (2012). Yükseköğretim kurumları öğrenci disiplin yönetmeliği. *Resmî Gazete*, 18.08.2012, Sayı: 28388.